

Praha, 11. listopadu 1952

Milý Sacho,

je to zvláštní ironie, když se stane člověku něco takového, co se stává nyní mně. Dlouho nejsem schopen napsat svým přátelům kloudnou řádku, jednak proto, že nemám dost energie ani k pořádné práci, jedna proto, že i ten zlomek času a energie, který mohu vynaložit, spotřebuji třeba na takovou disertaci apod. A při tom při všem mi jde práce pořád pomalu, těžko atd. A teď nadcházejí dny největšího soustředění, kdy pracuji (ovšem relativně – co já teď vlastně mohu dělat?) daleko víc a intenzivněji než dříve. Logika by uzavřela, že mi teď teprv bude chybět čas i síla na psaní dopisů; ale pravda je ku podivu jiná. Píši dopis za dopisem, a i takovému Jackovi, jemuž jsem – ke své hanbě musím přiznat – nepsal celý rok. Tajemství však je odhaleno, užijeme-li nejobyčejnějších slov: nejvíc toho udělá ten, kdo toho nejvíc udělá. Anebo, abychom se vystříhali zdánlivých tautologií: nejvíc udělá, kdo nejvíc dělá.

Za týden tedy dělám první „přísnou zkoušku“. Ani z případného úspěchu (který nepovažuji právě za pravděpodobný, ale v tom není žádná zvláštnost, neboť tak mluví každý před zkouškami; vážnější je, že já vím, co říkám, čili, že skutečně je věc dost problematická) nebudu mít velkou radost; představoval jsem si kdysi dávno svůj závěr poněkud lépe. Doktorský titul – zvláště nyní, kdy je úroveň požadavků tak nízká – znamená ne-li nic, tedy málo; v každém případě však opravňuje ostatní k tomu, aby od Dra vyžadovali rady a odpovědi na otázky, na něž neumí každý odpovědět. Krátce, člověk promovaný má plnit funkci inteligenta. A právě v této věci mám o sobě nejhlubší pochybnosti. V poslední době jsem na každém kroku vždy znovu deprimován svou neschopností, nevěděním, nedostatky paměti i nepružností a nepronikavostí ducha. Nejde tu o žádné kajícícnictví a sebeobviňování; prostě nemohu ani dělat, co bych chtěl. Ale nemá smyslu – ostatně právě proto, že nejde o sebeobžalobu – omlouvat skutečnosti jinými skutečnostmi apod. Jde-li o neschopnost vrozenou či nemocí získanou, to na věci nic nemění. Čeká na mne jisté provizorium, v němž se má ukázat, budu-li ještě někdy schopen vyšších intelektuálních výkonů či nikoliv. Nechápu, jakou cenu může mít dosažení titulu za takovýchto okolností. Zvláště proto, že jsem přesvědčen, že požadavky – nejen své, ale ani objektivní, obecně dnes požadované – nesplňuji, a získám-li si nějaké uznání, pak spíše pro své zásluhy minulé než pro schopnosti a vědomosti, kterými bych se mohl dnes prokázat. Kdyby nebylo té zvláštní okolnosti, že mám vlastně poslední možnost, rozhodně bych svůj pokus odložil do té doby, dokud nebude i mně samotnému jasno, že nejen dosahuji slušné úrovně intelektuální a vědomostní, nýbrž že jsem schopen i dále intenzivně (vědecky) pracovat. A to tím spíše, že sám sebe zkoušeje, nechal bych se dnes rozhodně propadnout. Je to zatraceně nepříjemná věc, počítat spíše se shovívavostí zkoušejících, kteří asi spíše dají na to, jak jsem se v minulosti osvědčil, než sebevědomě a cílevědomě dosáhnout svého práva i u soudců mně právě nenakloněných. Nebudu dělat zkoušky s radostí, ale nebudu se těšit ani z případných úspěchů. Kolikrát jsem si myslel, že by bylo nejlepším vyřešením, kdybych zkoušky neudělal. Žel, že to je řešení, které nemohu dost dobře aranžovat a prosazovat, které si spíše musím dát vnutit. Je to situace zapeklitá a svízelná; a svrchovaně nepříjemná. Mnoho bych dal za to, abych alespoň co nejdříve dosáhl nejprve své bývalé úrovně a pak ji stále zvyšoval. Podaří-li se mi titul získat, může to vskutku mít cenu a smysl jen jako závazek do

budoucnosti, tedy jako začátek, a v žádném smyslu slova ne konec. Jako závěr svých univerzitních studií to nikdy neuznám; byl by to špatný závěr.

Píšeš, Sacho, že ses rozhodl dát přednost nikoli spontánním silám v člověku, nýbrž rozumové vůli;

a že jsi nemilosrdný sám k sobě. Nu, pamatuj dobře, že člověk není samý rozum či rozumová vůle. To neříkám jako křesťan, nýbrž jako někdo, kdo příliš dobře poznal, že člověk je také nemoc a bezmoc; a především ovšem skutečnost, tvrdá realita. Rozum musí počítat s realitou; a rozumný člověk musí počítat i se sebou. Nejde o to, být k sobě milosrdný, ale vědět o svých možnostech, slabinách i své síle. Abys mi rozuměl: říkám jen připomínku, ne námitku. Cesta člověka je beze sporu cestou rozumné volby. Ani mi nenapadá po tak dlouhé době náhle nesouhlasit. To už považujeme za pevné. Nelze se však u toho zastavit. Samo o sobě to nestačí. Je třeba vědět, co to je rozumná volba. A tu připomínám, že k rozumné volbě patří nejen znát situaci, objektivní realitu, reálné potřeby atd., nýbrž že je třeba znát i sebe, odhadnout své možnosti a síly. Snad je to docela zbytečné, samozřejmé, triviální. Píši to jen proto, že se mi nelíbilo to „být nemilosrdný k sobě samému“. Otevřenost ducha a jeho statečnost – to je to, čeho je potřebí. Mnoho přijímat, aby bylo možno ještě více vydávat. Fantastiku spontánnosti by nemělo smysl vyměnit za fantastiku drezury. Flagelantství je omylem i tam, kde si staví pozitivní, reálné cíle; je omylem metodickým. Lepší člověk se nezrodí tím, že ti předtím zemrou vysílením. Lepší člověk se zrodí tak, že zůstane a rozhojní se to veliké a dobré, co je v dnešních lidech. Kdo jsi, že chceš být k sobě nemilosrdný? Rozumím: chtěl jsi asi mluvit

o oné řeholi ducha, který spravuje své cesty a nenechá se vláčet tím, co je pro něho na periferii

(nálady, vášně, náhody). Věc je však velmi složitá; i „rozumová vůle“ může být vášní – ať tak, že

je vášní hlavy, či tak, že je hlavou vášně (to ve vzpomínce na Marxe). – Neměj mi za zlé, trefil-li jsem do bílého.

Honzova adresa, kterous chtěl: Vojín J. Š., P. N. (či P.n.) 11/2, Lipník nad Bečvou.

Měj se, Sacho, pěkně, a buď zdrav. Za Tebou se v nejbližší době nevypravím; důvody jsou uvedeny

here. Rád Tě však uvidím, přijedeš-li někdy sám. A ovšem, velmi rád uslyším poznámky k přečtenému.

Vůbec nikdo dosud – krom Kozáka a Patočky – nezareagoval; ani od Bedřicha dosud nemám poznámek. Je to všechno asi příliš nesrozumitelné; budu-li mít po všem trochu času, pokusím se to zlidštit. Spíše ovšem půjdu dál, neboť mi práce sloužila spíše jako soukromé zúčtování, po němž se jde dál. Už mnoho věcí bych nyní ještě radikalizoval a mnoho jiných zas vypustil. Těžiště stále přesunuji – do jisté míry plánovitě, ale do jisté míry tak, že v mnoha bodech (ovšem většinou okrajových) je to

i pro mne překvapením. To je tím, že nejde všechno jen a jen racionálně, že existuje i tzv. logika věcí, a tedy i logika „přesunování těžiště“. V každém případě bych však uvítal poznámky jakéhokoliv druhu, i co se týče srozumitelnosti a nesrozumitelnosti některých míst, i co do obsahu a tendencí těch i oněch tezí apod. Bylo by to dobré pro mou orientaci. Nejsou-li snad poznámky možné pro nesrozumitelnost, rozhodně se pokusím získat si je příští větší srozumitelností.

Salve!

Láďa

P.S. Milý Sacho, prokaž mi tu laskavost a napiš mi onu báseň, kterou mi (požádán) říkal na železničním mostě – o řvoucím souhvězdí býka etc. Vzpomínal jsem si na ni a ovšem bezvýsledně. A nikdo ze známých si ji dobře a přesně nepamatuje.